

El perquè de l'èxode de 1936 a través dels Pirineus

GERARD BUXEDA I MAJORAL

De vegades l'actualitat pot donar un nou sentit a un llibre escrit en unes circumstàncies diferents. Aquest és el cas de *L'èxode català de 1936 a través del Pirineus*, de Jordi Rubió. Fruit d'una recerca de tres anys culminada amb la lectura de la tesi el 2011 i publicat el 2015, la crisi dels refugiats dóna una nova perspectiva a l'estudi dels catalans que es van veure obligats a marxar de Catalunya a través dels Pirineus.

El mateix Jordi Rubió explica en el pròleg que l'èxode de 1936 a través dels Pirineus és molt menys conegut i estudiat que el dels catalans de Gènova, tot i ser igual d'important. La investigació està focalitzada en tres aspectes. El primer, en les motivacions, la procedència i la posició socioeconòmica dels exiliats i refugiats, i en les rutes que utilitzaren per passar a França o a Andorra.

Les opcions dels refugiats i dels exiliats eren quedar-se a França o passar a l'Espanya nacional, i aquest és el

segon aspecte en què Jordi Rubió se centra. És a dir, per una banda, estudia la política seguida per les autoritats franceses des de l'arribada dels primers refugiats i exiliats fins a la seva repatriació, així com de l'estatut del qual gaudien a França i de les característiques dels centres d'acollida. I per l'altra banda, en les rutes de pas dels refugiats i exiliats que volien entrar a l'Espanya blanca, en com eren rebuts, en les motivacions dels que optaren per allistar-se en el Terç de Requetès o en l'exèrcit franquista, i en la vida quotidiana dels que no van haver d'anar al front.

El darrer aspecte és el retorn dels refugiats a casa com a vencedors a mesura que l'exèrcit nacional anava conquerint territoris. En concret, Jordi Rubió se centra en la creació d'un poder local afí al nou règim, i a partir dels casos dels Ajuntaments de Sant Joan de les Abadesses i d'Olot analitza com el primer franquisme creà la figura dels excombatents, que no només tingue-

cula entre dues grans dones: la mare, que representa els ideals republicans i llibertaris, i la Flora, una noia més gran que li sembla tan captivadora com inaccessible.

Entremig, s'estén la quotidianitat d'un poble fronterer i costerut que mira al mar, castigat per la tramuntana, amb una escola segrestada per la moral catòlica i els principis del règim que han imposat els guanyadors («els croats», tal com s'anomenen al llibre). Tot-hora es palpa la por dels «nens robats» i d'un pensament únic que «té mil ulls» i que es manifesta amb tota la faramalla: «La gent s'hi anà acomodant per la fèrula mediàtica. Si no et conven-

cient, et feien tornar mesell». Per fugir d'aquesta grisor opressiva, d'aquesta mena de presó, hi ha les aventures amb els amics, les escapades a Figueres i sobretot els protagonistes dels còmics

Tothora es palpa la por dels «nens robats» i d'un pensament únic que «té mil ulls» i que es manifesta amb tota la faramalla

RUBIÓ, Jordi

L'èxode català de 1936 a través dels Pirineus

Editorial Gregal.

Maçanet de la Selva, 2015.

388 p.

ren privilegis laborals tant en l'empresa pública com en la privada sinó que també assoliren llocs prominents en el poder local.

i del cinema, que comparteixen heroïcitat amb els maquis.

Costa-Pau complementa aquestes vivències de postguerra amb un seguit de reflexions polítiques, socials, literàries i també morals, metafísiques i religioses que enriqueixen i atorguen major dimensió al llibre. Sovint recorda l'estil memorialístic de Pla o les lúcides disquisicions de Gaziol, gràcies també a una riquesa lèxica que embolcalla el lector des d'un bon començament. Un llibre, doncs, que esdevé un al·legat contra l'oblit i la manipulació històrica, contra la repressió política i psicològica que, d'una manera o altra, encara es-tem pagant.